

UDK: 655.55:347.79+368.23+368.212+368.24

Dr Zoran D. Radović, doktor pravnih nauka,
glavni i odgovorni urednik časopisa „Tokovi osiguranja“
Beograd, i-mejl zoran-radovic@hotmail.co

PRIKAZ KNJIGE

„POMORSKO OSIGURANJE, PRAVO I PRAKSA“

Autor: **prof. dr Drago Pavić**
Izdavač: Književni krug, Split, 2012.
Obim: 562 strane

Drago Pavić je plodan pisac. Pažnju stručne javnosti privukao je 1986. godine knjigom „Pomorsko osiguranje“ i više nije bilo iznenađenja. Dobili smo vrednog svestranog pisca. Slede stručne knjige „Pomorsko pravo“, „Pomorske havarije“, „Pomorsko imovinsko pravo“ i „Ugovorno pravo osiguranja“.

Pomorsko osiguranje je neodvojivo od pomorskog prava na šta ukazuju autorova dela. Kako sam naglašava, osiguranje u savremenim uslovima potvrđuje univerzalnu vrednost i nezamenljivost u zaštiti materijalnih vrednosti i ljudskog integriteta. Savremeno osiguranje nije značajno samo zbog toga što pomaže uspešnosti svih elemenata privrednog sistema i doprinosi socijalnoj sigurnosti, nego je jedan od esencijalnih elemenata nacionalnog i međunarodnog pravnog poretka u zaštiti slabije strane iz pravnog odnosa odgovornosti za štetu u zaštiti prirodne sredine.

Prvenstvena namena knjige je s jedne strane da bude udžbenik za studije, a sa druge, da bude korisna osiguravačima, posrednicima u osiguranju i brodarima. Korisno je što je knjiga obuhvatila osnove kopnenog i vazdušnog transportnog osiguranja, koji zajedno sa pomorskim osiguranjem, čine transportno osiguranje, odvojenu granu osiguranja sa svojim specifičnostima. Uvidom u kopneno i vazdušno

osiguranje primetan je uticaj pomorskog osiguranja na celokupno transportno osiguranje. Pre pristupanja harmonizaciji transportnog osiguranja predstoji harmonizacija pomorskog osiguranja, s obzirom na razlike koje postoje između rešenja engleskog i kontinentalnog prava osiguranja.

U prvom delu knjige autor je posvetio najveću pažnju ugovoru o pomorskom osiguranju, njegovom pojmu, strankama, načinu ugovaranja, vrstama ugovora, trajanju ugovora, prenosu prava i prestanku ugovora. U ovom delu izlaže načela ugovora o pomorskom osiguranju koja čine pomorsko osiguranje specifičnim: načelo dobre vere, načelo naknade štete i načelo osigurljivog interesa. Ova načela ujedno određuju prava i obaveze ugovornih strana. Takođe, njihovom primenom određuju se posledice za stranke koje se ne pridržavaju preuzetih obaveza.

Detaljno je obrađeno pitanje prenosa prava iz ugovora o osiguranju. Autor ukazuje na razliku između prenosa prava iz ugovora i prenosa tražbine iz ugovora. Svoja prava iz ugovora o osiguranju mogu preneti osiguravač i osiguranik. Prenosom osiguranikovih prava prenosi se ugovorna pozicija osiguranika u svojstvu korisnika osiguranja, posebno pravo na naknadu iz osiguranja. U ovom delu je ukazano na to da je ovaj prenos uslovljen činjenicom da lice na koje je pravo preneto mora imati osigurljiv interes ili će ga nakadno steći. Dosta prostora je posvećeno vinkulaciji polise osiguranja koja se kao institut koristi naročito kod finansiranja brodogradnje.

Ugovor o pomorskom osiguranju je neformalni pravni posao. Ne traži se da bude sastavljen u određenom obliku. U procesu sklapanja ugovora u praksi se redovno izdaju isprave koje potvrđuju da je ugovor zaključen. Najvažnija isprava je pomorska polisa. Osiguravač svojim potpisom potvrđuje ne samo da je ugovor zaključen već i njegov sadržaj. Pored izlaganja o vrstama polisa, autor nas upoznaje sa Lojdovom polisom koja se primenjuje širom sveta. Autor ukazuje da primena engleskog prava i prakse, što polisa predviđa, može da se izbegne unošenjem klauzule o primeni hrvatskog prava. Pravna obeležja polise su nesumnjivo bitna. Polisa predstavlja dokaz o postojanju i sadržini ugovora, instrument o prenosu prava iz ugovora i ima legitimaciono svojstvo. U razmatranju da li je polisa hartija od vrednosti, autor zauzima stav da ona to nije. Prenosom polise ne prenosi se neka konkretna tražbina iz polise nego pravo na naknadu iz ugovora o osiguranju. U nastavku, autor ukazuje na važnu ulogu polise u međunarodnoj trgovini.

Bitni elementi ugovora o osiguranju su predmet osiguranja, osigurana svota, osigurani rizici, premija osiguranja i osigurnina (pravo na naknadu iz osiguranja ako se ostvari osigurani slučaj). Kao elemente rizika autor navodi da događaj mora biti neizvestan i po pravilu budući i da je nezavisan od volje osiguranika. Pod isključenim rizicima autor podrazumeva: a) rizike koji nisu uopšte osigurljivi i b) rizike koji

su inače osigurljivi, ali su zakonom ili ugovorom isključeni iz osiguranja. Rizici koji su zakonom isključeni iz osiguranja mogu se osigurati posebnim ugovornim odredbama samo ako zakon takvu mogućnost dozvoljava.

Osigurani slučaj, prema autoru, jeste događaj prouzrokovan osiguranim rizikom. Dok je osigurani rizik budući neizvestan događaj, osigurani slučaj je već ostvareni događaj. Osigurani slučaj se sastoji od uzroka i posledice. Posledica je štetna promena postojećeg stanja. Postojanje osiguranog slučaja predstavlja pravni uslov obaveze osiguravača na isplatu osiguurnine. Autor raspravlja o uzročno-posledičnom odnosu između osiguranog rizika i štete i daje tumačenje teorije neposrednog uzroka štete.

Pravo pomorskog osiguranja poznaje tipizirane vrste osiguranih slučajeva koje autor nabroja: potpuni gubitak osiguranog predmeta; delimičan gubitak ili oštećenje osiguranog predmeta; osiguranikovi troškovi spasavanja; troškovi neposredno prouzrokovani nastupanjem osiguranog slučaja; zajednička havarija; nagrada za spasavanje i troškovi utvrđivanja i likvidacije štete pokrivene osiguranjem. Navedene kategorije predviđene su Pomorskim zakonikom. Međutim, Zakonikom nije pokrivena odgovornost osiguranika za štete prouzrokovane trećim licima koje se mogu ugovoriti (ugovorna ili vanugovorna odgovornost).

Posebnu kategoriju šteta u pravu pomorskog osiguranja čine štete isključene iz osiguranja. Osiguranjem su pokrivene samo one štete koje su nastale zbog osiguranih rizika. Štete koje su posledica neosiguranih rizika ili izuzete (zakonom ili ugovorom) iz osiguranja, nisu naknadive iz osiguranja. Osiguranjem nisu pokrivene neizbežne štete jer ne potpadaju pod pojam rizik. Zakonik navodi opšta isključenja iz osiguranja, na prvom mestu krajnju nepažnju osiguranika. Premda su Zakonikom iz osiguranja izričito isključeni politički i ratni rizici, u praksi se obično osiguravaju kod trgovačkih brodova i vazduhoplova.

U odeljku knjige o pravima i obavezama stranaka autor izdvaja značaj obaveza ugovorača osiguranja, naročito obavezu prijavljivanja značajnih okolnosti pri sklapanju ugovora. Ugovorač je dužan prijaviti osiguravaču sve poznate činjenice koje su od značaja za sklapanje ugovora (činjenica za ocenu težine rizika i činjenica za donošenje odluke o sklapanju ugovora i uslovima osiguranja). Zakonikom su predviđene sankcije za propuste ugovorača osiguranja koje se razlikuju. Ako ugovorač osiguranja namerno ili s krajnjom nepažnjom osiguravaču ne prijavi okolnosti bitne za donošenje njegove odluke da li će ugovor zaključiti i pod kojim uslovima, osiguravač može tražiti poništenje ugovora.

Glavna obaveza osiguravača je da osiguraniku isplati naknadu za štetu nastalu zbog osiguranih rizika. U tome se ogleda pravna i ekonomska svrha sklapanja

ugovora o osiguranju. Obaveza isplate naknade štete osiguraniku, ako se ostvari osigurani slučaj, predstavlja bitan element ugovora. Osiguravač ima obavezu da isplati naknadu u propisanom ili ugovorenom roku.

Merodavnom pravu za ugovor o pomorskom osiguranju posvećen je poseban odeljak. Pravni posao pomorskog osiguranja univerzalna je pojava sa međunarodnim obeležjem (ugovori sa elementom inostranosti). Dva su pitanja važna: jurisdikcija i merodavno pravo. Pravila o sudskoj nadležnosti daju odgovor na pitanje čiji sud (države) će biti nadležan da odlučuje u sporu. Merodavno pravo (materijalno) se određuje primenom pravila međunarodnog privatnog prava. Autor u knjizi iznosi rešenja koja su u Zakoniku usvojena. Pravo autonomije stranaka ograničeno je imperativnim zakonskim normama.

U posebnom delu knjige u odvojenim odeljcima obrađeno je osiguranje robe u prevozu, osiguranje plovnih objekata, osiguranje vozarine, pomorsko osiguranje od odgovornosti i kopneno transportno osiguranje. Roba je predmet osiguranja u smislu objekta prevoza. Postojanje prevozilačkog poduhvata je pretpostavka ovog osiguranja. U ovom delu knjige dosta prostora je dato međunarodnoj kupoprodaji robe, osigurljivom interesu i prelasku rizika sa prodavca na kupca prema Incoterms pravilima kao i rešenjima usvojenim u engleskim institutskim klauzulama. Dat je komentar zbirci institutskih klauzula za osiguranje robe „protiv svih rizika“ i zbirci institutskih klauzula za osiguranje ratnih rizika i rizika štrajka. Sledi prikaz dokumentacije odštetnog zahteva.

Osiguranje brodova u knjizi obuhvata pojam broda kao predmeta osiguranja, osiguranje interesa broдача, valutaciju broda i njegovu klasifikaciju i sposobnost broda za plovidbu. Data su potrebna tumačenja o primeni institutskih klauzula za osiguranje broda. Za praktičare osiguranja važan je obračun naknade štete koji je obrazložen primerom sudara brodova.

U delu knjige o kopnenom transportnom osiguranju u zasebnim odeljcima, dat je prikaz osiguranja robe u kopnenom prevozu i osiguranje drumskog prevozioca za štete na robi. Ugovorom o osiguranju od odgovornosti nisu osigurane stvari primljene na prevoz.

Poslednji deo knjige posvećen je vazdušnom transportnom osiguranju. Osiguravač mora da ima u vidu kako nacionalne tako i međunarodne propise (Montrealske konvencije). Vazduhoplov u smislu osiguranog predmeta obuhvata vazduhoplov, cepeline i jedrilice. Ugovori o osiguranju vazduhoplova, kao i kod brodova, dele se na ugovore na određeno putovanje i ugovore na određeno vreme. Iz osiguranja su isključene štete nastale zbog mane i nesposobnosti vazduhoplova za plovidbu. Ugovornim odredbama o isključenjima iz osiguranja dopunjuju se

zakonske odredbe. Iz osiguranja izričito je isključen rizik otmice vazduhoplova. Svoje izlaganje, u ovom delu, autor zaključuje izlaganjem o merodavnom pravu za ugovor o osiguranju u vazdušnom prometu. U knjizi je izostalo izlaganje o osiguranju ratnih rizika i rizika terorizma u vazdušnom transportnom osiguranju.

Knjiga sadrži obimne prikaze: ugovor o pomorskom osiguranju (izvod iz Pomorskog zakonika), Lloyd's pomorska polisa osiguranja (Form MAR), pomorska polisa hrvatskih osiguratelja i institutske klauzule za osiguranje robe 2009, (A), (B) i (C), institutske klauzule za osiguranje brodova na vreme (ITC 1995) i institutske klauzule za osiguranje brodova od ratnih rizika.

Literatura knjige je obimna.